

Салимов Ш.Б.,
Макроиктисодий тадқиқотлар ва
прогнослаштириш институти
тадқиқотчиси
e-mail: btsalimov1948@gmail.com.

КИЧИК ВА ЎРТА БИЗНЕС ФАОЛИЯТИНИ ИМИТАЦИОН ИННОВАЦИЯЛАР ЁРДАМИДА РИВОЖЛАНТИРИШ

РАЗВИТИЕ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА С ИМИТАЦИОННЫМИ ИННОВАЦИЯМИ

DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS ACTIVITIES WITH IMITATION INNOVATIONS

Аннотация. Мақолада Ўзбекистон шароитида кичик ва ўрта бизнесда имитацион инновациялардан фойдаланишнинг шарт-шароитлари, хусусиятлари кўрилган. Иммитацион инновацияларнинг устун томонлари очиб берилган. Худудларнинг иқтисодий ривожланиш даражаси, аниқланган интеграл индекслар ёрдамида таҳлил қилинган. КУБ ни худудлар бўйича инновацион ривожланиш имкониятлари аниқланган.

Таянч иборалар: кичик бизнес, ўрта бизнес, инновация, имитацион инновация, мустақил инновация, индекс, интеграл индекс, технологик инновация, жараён инновация, биргаликдаги инновация, худуднинг иқтисодий ривожланганлик даражаси.

Аннотация. В статье рассматривается условия и особенности использования имитационной инновации в малом и среднем бизнесе (МСБ) в Узбекистане. Приводятся основные преимущества имитационной инновации. Анализируются экономический уровень развития регионов на базе определения интегральных индексов, определяется инновационные возможности развития МСБ в регионах.

Ключевые слова: малый бизнес, средний бизнес, инновации, имитационные инновации, независимые инновации, индекс, интегральный индекс, технологические инновации, процессные инновации, совместные инновации, уровень экономического развития региона.

Abstract. The article examines the conditions and features of the use of simulation innovation in small and medium-sized businesses (SMEs) in Uzbekistan. The main advantages of imitation innovation are presented. The economic level of development of regions is analyzed on the basis of the definition of integral indices, innovative opportunities for the development of SMEs in the regions are determined.

Key words: small business, medium business, innovations, imitation innovations, independent innovations, index, integral index, technological innovations, process innovations, joint innovations, the level of economic development of the region.

Ижтимоий-иқтисодий ривожланишда кичик ва ўрта бизнеснинг (КЎБ) муҳим аҳамият касб этиши бутун жаҳонда тан олинган, айниқса ривожланган давлатлар иқтисодиётида КЎБ муносиб ўринга эга ва муҳим сектор ҳисобланади. КЎБ маҳаллий хомашё ресурсларини ишлаб чиқаришга жалб этади, иш ўринлари яратади, аҳолининг катта қисмини даромад билан таъминлайди, бутун мамлакат ва ундаги ҳудудларининг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш ҳолатини белгилайди. КЎБ тармоқ ичида ва бошқа тармоқлар билан интеграцион алоқаларни кучайтиради.

АҚШ да олиб борилган тадқиқотларга кўра КЎБ да, ишчи бошига олиб қараганда, катта бизнесга нисбатан 16 баробар кўп патентлар яратилади [5]. Хитой халқ республикасида (ХХР) патентларнинг 85%, техник янгиликларнинг 75% ва янги маҳсулотларнинг 80% КЎБ га тегишли [3]. Европа Иттифоқи (ЕИ) давлатларида компанияларнинг 99% КЎБ компаниялари, ХХР сида 97%. Ўзбекистонда 2019 йилда 334767 кичик бизнес субъектлари фаолият юритган.

Мамлакатимиз иқтисодиётида кичик тадбиркорлик икки турга бўлинади: микрофирма ва кичик корхона. Ўзбекистон Республикасида ўрта бизнес тушунчаси мавжуд эмас.

Ташкилотларни кичик тадбиркорлик субъектига киритиш Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил 24 августдаги 275-сонли қарорига кўра ишлаб чиқилган классификацияга асосланади.

Ўртача йиллик ишчилар сони 20 нафаргача бўлса, бундай корхоналар микрофирмалар ҳисобланади. Ишчилар сони 279 нафаргача бўлса, булар кичик корхоналар деб қаралади. Биз бу ерда юқори чегаранинг максимал қийматини олдик. Фаолият турлари бўйича юқори чегара шу ораликда ўзгаради.

Бизнинг фикримизча, мамлакатимизда корхоналарни микрофирма ва кичик корхоналарга ажратишда ЕИ давлатлари тажрибасидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ [1].

Чунки бу мезонлар ЕИга кирувчи 28 давлатга тегишли ҳисобланади. Микрофирмаларда ходимлар сони 1–9 нафар, кичик корхоналарда 10–49 нафар ва ўрта корхоналарда 50–249 нафар этиб белгиланиши давлатнинг КЎБни қўллаб-қувватлаш сиёсати янада аниқ ва мақсадли бўлишини таъминлайди.

Ҳозирги вақтда КЎБ корхоналари самарадорлиги ва рақобатдошлигини оширишда инновацион фаолиятни йўлга қўйиш муҳим аҳамият касб этмоқда. Янги маҳсулот, хизматлар турини яратиш, янги технологик жараёнларни ишлаб чиқиш ва ишлаб чиқаришга жорий қилиш КЎБ корхоналари барқарор ривожланишининг энг муҳим омили бўлиб қолмоқда.

Маҳсулотларнинг сифати ва рақобатбардошлигини ошириш, моддий ва меҳнат ресурсларини иқтисод қилиш, меҳнат унумдорлигини ошириш ҳамда корхона фаолиятини ташкил этиш ва бошқаришни такомиллаштириш билан боғлиқ захира имкониятлар инновацион фаолият билан боғлиқ.

КЎБ саноат корхоналарида инновацияларни киритишдан мақсад:

- ▶ фойдани ошириш;
- ▶ маҳсулот сифатини ошириш;
- ▶ маҳсулот таннархини пасайтириш;
- ▶ янги маҳсулот турини ўзлаштириш;
- ▶ ички бозорда маҳсулот сотиш ҳажмини ошириш;
- ▶ ташқи бозорда маҳсулот сотиш ҳажмини ошириш;
- ▶ хомашё ва материалларни иқтисод қилиш;
- ▶ ишчиларнинг иш жойларини яхшилаш;
- ▶ заҳарли чиқиндиларни қисқартириш.

Тадқиқотларнинг кўрсатишича, 79 % саноат корхоналари кўпроқ технологик инновацияларни жорий қилишга эътибор беради, ташкилий инновациялар 29 %, маркетинг инновацияларини жорий қилиш 18 %ни ташкил қилади [1, 454 б.].

Технологик инновациялар маҳсулот ва жараён инновацияларига бўлинади. Маҳсулот инновациясида кўпроқ эътибор технологик жиҳатдан янги ёки модернизациялашган маҳсулот ишлаб чиқиш ва ишлаб чиқаришга берилади. Албатта, янги маҳсулот коммерциализацияланадиган бўлиши керак, жараён инновацияларида эса асосан, янги ускуна ва янги технологиялар харид қилинади [1, 454 б.].

КЎБда инновацион фаолият билан шуғулланишда бўладиган тўсиқлар қуйидагилардан иборат:

- ▶ молия ресурсларининг етишмаслиги;
- ▶ инновацияларнинг катта харажатлар билан боғлиқлиги;
- ▶ техник базанинг паст даражадалиги;
- ▶ кредит фойзининг юқорилиги;
- ▶ малакали кадрларнинг етишмаслиги;
- ▶ рискнинг юқорилиги ва ҳоказо.

КУБни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш чоралари (хорижий ва маҳаллий тажриба асосида белгиланган):

- ▶ солиқ имтиёзлари;
- ▶ давлат грантлари;
- ▶ давлат томонидан имтиёзли қарз (лойиҳа амалга оширилса, қарзнинг маълум қисмидан кечиш);
- ▶ субсидия бериш;
- ▶ кредитни субсидиялаш;
- ▶ маслаҳат бериш;
- ▶ қўллаб-қувватлаш инфратузилмаси (бизнес инкубатор, технопарк ва бошқалар);
- ▶ янги ускуна ва технология сотиб олишда давлат-хусусий шерикликдан фойдаланиш.

Технологик инновациялар турини ҳар хил нуқтаи назардан қараш мумкин [3, 70б].

Ишлаб чиқариш жараёнида технологик ўзгаришларни интенсивлиги бўйича уларни қуйидагиларга ажратиш мумкин: кетма-кет ривожланиб борадиган инновация ва туб инновациялар.

Кетма-кет ривожланиб борадиган инновациялар мавжуд технологияларни модернизациялаш ва такомиллаштириш бўлса, туб инновациялар бутунлай янги технологияни ишлаб чиқиш билан боғлиқ [8].

Агар технологик инновацияларда қатнашувчи субъектлар кўп бўлса, унда уларни қуйидаги турларга ажратиш мумкин:

- ▶ ўзи томонидан ишлаб чиқарилган инновация;
- ▶ имитацион инновация;
- ▶ биргаликдаги инновация.

Ўзи томонидан ишлаб чиқарилган инновация – корхона томонидан мустақил ишлаб чиқарилган янги технологик натижа.

Бунда илмий тадқиқот, тажриба-конструкторлик ва технологик ишларни корхонанинг ўзи амалга оширади ва натижа кўп ҳолларда бозорда сотиладиган янги маҳсулот ҳисобланади. Мустақил инновацияни амалга ошириш жуда катта риск билан боғлиқ ва жуда кўп маблағ талаб қилади, буни ҳам эътиборга олиш керак.

Одатда, йирик компаниялар мустақил инновацион фаолият билан шуғулланади.

Имитацион инновацияларда корхона тўғридан-тўғри илғор технология ва ускуналарни сотиб олади ва уларни модернизациялаш ва такомиллаштиришга қаратилган ишларни олиб боради. Бу модель технологик инновацияларни жорий қилишнинг оддий усули, лекин у янги технологиялар сотувчилар томонидан чекланган.

Биргаликдаги инновацияда икки ёки бир нечта қатнашчилар бир хил манфаатга асосланиб, биргаликда янги технологияни ишлаб чиқади. Бу моделнинг яхши томони маблағлар қўшилади, молиявий имконият кенгаяди, рисклар ва фойда қатнашчилар ўртасида бир хил тақсимланади.

Ривожланган давлатларда илмий тадқиқот, тажриба-конструкторлик ва технологик ишларга юқори технологик компаниялар товар айланмасининг 5 %дан ортиқроғини сарфлайди, оддий корхоналар 2 %, Хитойда КЎБ товар айланмасидан 1 % ажратади [7]. Шу сабабли КЎБ корхоналари технологик инновацияларга катта инвестиция қўйиши жуда чекланган.

КЎБ корхоналарида инновацион фаолиятни ривожлантиришда имитацион инновациялардан фойдаланиш бир қатор устунликларга эга:

- ▶ имитацион инновациялар товарни бозорда сотиш рискинни пасайтиради;
- ▶ аниқ бир маҳсулот билан ишлашда бирламчи инновация натижалари мавжуд;
- ▶ имитацион инновацияда модернизация қилинадиган объект танлаб олинади, ундан кейинги корхона томонидан олиб бориладиган изланишлар рискдан ва қайта-қайта изланишлардан, катта харажатлардан холи бўлади (янги технологияни модернизациялаш, янги технологияни ишлаб чиқишга нисбатан арзон);
- ▶ КУБ корхоналари мустақил инновацияларни амалга ошириш имконияти чекланганини ҳисобга олсак, уларни инновацион фаолият билан шуғулланишида имитацион инновациялардан фойдаланиши ўз маҳсулоти рақобатбардошлигини босқичма-босқич оширишга имконият яратади ва шу билан бирга, инновацион технологик жараёнларни ва бирламчи инновацияни ўтган маҳсулотларни такомиллаштириш ишларини яхши йўлга қўяди.

Имитацион инновациялардан фойдаланиш маҳсулот таннархини кескин оширмайди ва бу маҳсулот рақобатбардошлигини оширади. Натижада маҳсулотни бозорга мослаштириш осон кечади.

КЎБ стратегик ривожланишида имитацион инновациялардан фойдаланиши энг самарали йўл ҳисобланади, чунки бозорда ўз ўрнини топган товарлар ва технологиялар имитация қилинади.

КЎБ корхоналари учун имитацион инновациядан фойдаланишдан мақсад – келажакда ўз инновацияларини ишлаб чиқиш.

Маълум вақт ўтгандан кейин корхоналар имитацион инновациялардан фойдаланиб, ўз инновацион ривожланиш концепциясига ўтиши керак.

Бунга яхши мисол сифатида Японияни келтириш мумкин. Япония АҚШ ва бошқа ривожланган давлатлардан технологияни сотиб олиб, барча инновацион жараёнларни амалга ошириб, ўз рақобатбардош маҳсулотини яратишга эришди.

Худди шундай Хитой Халқ Республикаси, Жанубий Корея ва бошқа бир қатор давлатларни мисол сифатида келтириш мумкин.

Ўзбекистон шароитида КЎБ корхоналарида имитацион инновациялардан фойдаланиш юқорида кўрсатиб ўтилган омиллардан ташқари ҳудудларнинг иқтисодий, саноат ва инновацион салоҳиятини ривожланганлик даражасига ҳам боғлиқ.

Ривожланган ҳудудларда корхоналар ўртасида кооперация яхши ривожланади, му-
тахассис кадрларни жалб этиш имконияти бор. Вилоят марказларида, айниқса, Тошкент
шаҳрида илмий тадқиқот институтлари ва университетларнинг бўлиши КУБ корхонала-
рида инновацион фаолиятни амалга оширишни тезлаштиради.

КУБ корхоналари маълум бир ҳудудда фаолият юритади.

Шу нуқтаи назардан, ҳудуднинг иқтисодий ривожланганлик даражаси КЎБ инно-
вион ривожланишига таъсир қилади.

Ҳудуднинг ривожланганлик даражасини қуйидаги кўрсаткичлар белгилайди:

- ▶ ҳудуднинг мамлакат ялпи ички маҳсулотидаги (ЯИМ) улуши, аҳоли жон бошига
ялпи ҳудудий маҳсулот;
- ▶ саноат маҳсулотининг мамлакат саноат маҳсулотидаги улуши, аҳоли жон бошига
ҳудудий саноат маҳсулоти;
- ▶ ҳудудда фаолият юритаётган КЎБ маҳсулоти, уларнинг сони;
- ▶ ҳудуддаги инвестицион фаоллик;
- ▶ жалб қилинган хорижий инвестициялар.

Ҳудудларнинг иқтисодий ривожланганлик даражасини таҳлил қилишда юқоридаги
кўрсаткичлардан фойдаланилди.

Аҳоли жон бошига тўғри келувчи ЯҲМ индекси ҳудудларни ЯҲМ ишлаб чиқариш
даражасини янада аниқроқ билдиради.

Ҳудудларнинг иқтисодий ривожланганлик даражасини ифодаловчи ялпи ҳудудий
маҳсулотни қарайдиган бўлсак (1-жадвал), энг кўп ЯҲМ Тошкент шаҳрида ишлаб
чиқилган, унинг мамлакат ЯИМдаги улуши 14,6 %га тенг, ундан кейин Тошкент вилояти
– 98 % ва Самарқанд – 7,3 %. Қорақалпоғистон Республикаси, Жиззах, Хоразм ва Сирдарё
вилоятларида бу кўрсаткич жуда паст бўлиб, 3,7 %дан ошмайди.

1 - ж а д в а л

Ҳудудлар кесимида ЯИМ¹

№	Ҳудудлар	ЯИМ (млрд.сўм)	ЯИМда ҳудуд лар улуши (% да)	Аҳоли жон бошига ЯҲМ (минг.сўм)	Индекс
1.	Ўзбекистон Республикаси	511 838,1	100%	15 242,0	1,0
2.	Қорақалпоғистон Республикаси	18 735,7	3,7	9 944,1	0,65
<i>Вилоятлар</i>					
3.	Андижон	32 897,2	6,4	10 621,6	0,70
4.	Бухоро	26 695,0	5,2	13 980,1	0,92
5.	Жиззах	15 211,9	3,0	11 126,3	0,73
6.	Қашқадарё	36 470,1	7,1	11 233,3	0,74
7.	Навоий	36 685,2	7,2	37 119,5	2,43
8.	Наманган	23 239,0	4,5	8 353,6	0,55
9.	Самарқанд	37 593,9	7,3	9 793,9	0,64
10.	Сурхондарё	22 349,3	4,4	8 597,2	0,56
11.	Сирдарё	10 477,7	2,0	12 500,3	0,82
12.	Тошкент вилояти	50 117,8	9,8	17 164,2	1,13
13.	Фарғона	32 943,3	6,4	8 861,5	0,58
14.	Хоразм	19 136,5	3,7	10 337,4	0,68
15.	Тошкент шаҳри	74 527,6	14,6	29 331,2	1,92

¹ Ўзбекистон Республикаси давлат статистикаси қўмитаси маълумотлари асосида.

Худудлар кесимида саноат маҳсулоти (2019 йил)¹

№	Худудлар	Худудий саноат и/ч. (млрд. сўм)	Саноатни худудлар бўйича улуши (% да)	Саноат аҳоли жон бошига (минг.сўм)	Индекс
1.	Ўзбекистон Республикаси	331 006,6	100	9 857,0	1,00
2.	Қорақалпоғистон Республикаси	12 729,7	3,85	6 756,4	0,69
<i>Вилоятлар</i>					
3.	Андижон	33 027,3	10,00	10 663,6	1,08
4.	Бухоро	14 585,8	4,41	7 638,5	0,77
5.	Жиззах	4 789,5	1,45	3 503,1	0,36
6.	Қашқадарё	20 552,2	6,21	6 330,4	0,64
7.	Навоий	44 540,4	13,46	45 067,7	4,57
8.	Наманган	9 092,4	2,75	3 268,4	0,33
9.	Самарқанд	15 863,3	4,79	4 132,7	0,42
10.	Сурхондарё	4 402,8	1,33	1 693,6	0,17
11.	Сирдарё	7 217,0	2,18	8 610,1	0,87
12.	Тошкент вилояти	53 930,5	16,29	18 470,0	1,87
13.	Фарғона	19 490,5	5,89	5 242,8	0,53
14.	Хоразм	8 811,6	2,66	4 760,0	0,48
15.	Тошкент шаҳри	58 748,5	17,75	23 121,1	2,35

Аҳоли жон бошига ЯХМ индекси Навоий вилоятида 2,43, яъни аҳоли жон бошига тўғри келувчи ЯХМ республика кўрсаткичидан 2,43 баробарга кўп. Худди шундай Тошкент шаҳри – 1,92 ва Тошкент вилоятида – 1,13. Бу кўрсаткич республиканикидан юқори.

Худудлар кесимида саноат маҳсулотини ишлаб чиқариш бўйича Тошкент шаҳри етакчи бўлиб, унинг мамлакат саноат маҳсулотигаги улуши 17,75 %га тенг. Бу кўрсаткич Тошкент ва Навоий вилоятларида ҳам анча юқори. Бу кўрсаткич Жиззах (1,45 %), Наманган (2,75 %), Сурхондарё (1,33 %), Сирдарё (2,18 %) вилоятларида жуда паст, 2-жадвал.

Бу вилоятларда саноат ривожланиши орқада қолмоқда. Шу сабабли бу вилоятларда саноатни стратегик ривожлантириш масаласини долзарб ҳисоблаш мумкин. Аҳоли жон бошига саноат маҳсулотининг худудлар бўйича индексини қараймиз. Ушбу кўрсаткич Навоий вилоятида энг юқори бўлиб, у 4,57 га тенг. Ундан кейинги юқори ўринларда Тошкент шаҳри – 2,35, Тошкент вилояти – 1,87, Андижон вилояти – 1,08.

Худудларнинг инвестицион фаоллигини ифодаловчи кўрсаткичлар 3-жадвалда келтирилган. Асосий капиталга инвестиция бўйича яна Тошкент шаҳри – 21,85 %, Қашқадарё вилояти – 12,39 % ва Тошкент вилояти – 8,92 % етакчи. Бу худудларнинг иқтисодий ривожланиши бошқа худудларга нисбатан анча юқорилигини кузатиш мумкин. Паст иқтисодий ривожланишга эга худудларга Хоразм (2,93 %) ва Сирдарё (2,18 %) вилоятларини киритиш мумкин. Аҳоли жон бошига асосий капиталга инвестиция индекси бўйича қарасак, энг юқори индексга эга бўлган вилоятлар: Навоий вилояти – 3,18, ўртача республика индексидан 3,18 баробарга кўп. Ундан кейинги ўринларда Тошкент шаҳри (2,89), Сирдарё (1,29), Қашқадарё (1,28 %) вилоятларини кўрамиз.

¹ Ўзбекистон Республикаси давлат статистикаси қўмитаси маълумотлари асосида.

Асосий капиталга инвестициялар ҳудудлар бўйича (2019 йил)¹

№	Ҳудудлар	Асосий кап. Инвестиция (млрд. сўм)	Инвестиция ҳудудлар бўйича улуши (% да)	Аҳоли жон бошига инвестиция (минг. сўм)	Индекс
1.	Ўзбекистон Республикаси	189924,3	100	5655,8	1,00
2.	Қорақалпоғистон Республикаси	8434,6	4,44	4476,7	0,79
Вилоятлар					
3.	Андижон	8183,7	4,31	2642,3	0,47
4.	Бухоро	9867,0	5,20	5167,3	0,914
5.	Жиззах	7919,3	4,17	5792,3	1,02
6.	Қашқадарё	23525,3	12,39	7246,1	1,28
7.	Навоий	17775,3	9,36	17985,7	3,18
8.	Наманган	12187,0	6,42	4380,8	0,77
9.	Самарқанд	9798,6	5,16	2552,7	0,45
10.	Сурхондарё	12232,4	6,44	4705,5	0,83
11.	Сирдарё	6129,2	3,23	7312,4	1,29
12.	Тошкент вилояти	16935,1	8,92	5799,9	1,03
13.	Фарғона	9164,2	4,83	2465,1	0,44
14.	Хоразм	5566,8	2,93	3007,2	0,53
15.	Тошкент шаҳри	41497,9	21,85	16332,0	2,89

Ҳудудлар кесимида хорижий инвестицияларни жалб этиш кўрсаткичи ҳудудларда илғор хорижий технология асосида рақобатбардош маҳсулот ишлаб чиқаришни ифодалайди. Бу кўрсаткич бўйича биринчилар қаторида яна Тошкент шаҳрини кўрамыз. Тошкент шаҳри корхоналарига жалб этилган хорижий инвестицияларнинг мамлакат кўрсаткичидаги улуши 20,77 %га тенг. Кейинги ўринда Қашқадарё вилояти – 19,29 % ва Сурхондарё вилояти – 8,72 %. Хоразм, Сирдарё, Андижон, Самарқанд вилоятларида ва Қорақалпоғистон Республикасида бу кўрсаткич паст бўлиб, 3,6 %дан ошмайди, 4-жадвал.

Аҳоли жон бошига тўғри келадиган хорижий инвестиция индекси бўйича қарасак, Тошкент шаҳри (2,74), Қашқадарё (2,0), Навоий (2,71) вилоятлари индекси республика индекси-дан юқори. Энг паст индекс Фарғона (0,37), Андижон (0,36) вилоятларида тўғри келади.

Барча иқтисодий кўрсаткичларнинг ҳудудлар бўйича хусусий индекслари ва интеграл индекслари қуйидаги формулалар ёрдамида аниқланади:

$$A_{ij} = \frac{x_{ij}}{y_{ij}}, \quad X_i = \sum_{j=1}^4 A_{ij}, \quad i = 1-15, \quad j = 1-4$$

X_{ij} – i -ҳудуднинг j -кўрсаткичнинг аҳоли жон бошига тўғри келувчи ҳажми;

Y_i – республика бўйича j -кўрсаткичнинг аҳоли жон бошига тўғри келувчи ҳажми;

A_{ij} – i -ҳудуднинг j -кўрсаткич индекси;

X_i – i -ҳудуднинг иқтисодий ривожланганлик даражасини ифодаловчи интеграл индекс.

Ҳудудларнинг барча кўрсаткичлари бўйича иқтисодий ривожланганлик даражасини ифодаловчи интеграл индекс кўрсаткичлари 5-жадвалда келтирилган. Барча кўрсаткичлар бўйича энг юқори ривожланаётган ҳудудларга Тошкент шаҳри (9,9), Навоий (12,89), Тош-

¹ Ўзбекистон Республикаси давлат статистикаси қўмитаси маълумотлари асосида.

Хорижий инвестициялар ҳудудлар бўйича (2019 йил)¹

№	Ҳудудлар	Хорижий инвестиция ҳудудлар бўйича (млрд. сўм)	Хорижий инвестиция ҳудудлар бўйича улуши (% да)	Аҳоли жон бошига (минг. сўм)	Индекс
1.	Ўзбекистон Республикаси	86653,1	100	2580,4	1,00
2.	Қорақалпоғистон Республикаси	3121,3	3,60	1656,6	0,64
<i>Вилоятлар</i>					
3.	Андижон	2881,4	3,33	930,3	0,36
4.	Бухоро	5226,1	6,03	2736,9	1,06
5.	Жиззах	3716,3	4,29	2718,2	1,05
6.	Қашқадарё	16711,5	19,29	5147,4	1,99
7.	Навоий	6902,3	7,97	6984,0	2,71
8.	Наманган	5313,6	6,13	1910,0	0,74
9.	Самарқанд	2799,8	3,23	729,4	0,28
10.	Сурхондарё	7557,6	8,72	2907,2	1,13
11.	Сирдарё	2853	3,29	3403,7	1,32
12.	Тошкент вилояти	5595,2	6,46	1916,2	0,74
13.	Фарғона	3538,2	4,08	951,7	0,37
14.	Хоразм	2350,1	2,71	1269,5	0,49
15.	Тошкент шаҳри	17995,7	20,77	7082,4	2,74

кент (4,77) ва Қашқадарё вилоятларини киритиш мумкин. Бу ҳудудларга «Локомотив» ҳудудлар деб қараш мумкин. Ўрта даражада иқтисодий ривожланаётган ҳудудлар: Сирдарё (4,3), Бухоро (3,66), Жиззах (3,16 %) вилоятлари. Қолган ҳудудларни паст даражада иқтисодий ривожланаётган ҳудудлар деб қараймиз. Булар: Қорақалпоғистон Республикаси, Андижон, Наманган, Самарқанд, Сурхондарё, Хоразм ва Фарғона вилоятлари.

Иқтисодий интеграл индекс ҳудудларда саноат ишлаб чиқаришини сифат жиҳатидан юқори босқичга кўтариш мумкинлигини билдиради. Қайси ҳудудларда ушбу индекс юқори бўлса, шу ҳудудларнинг сифатли ва рақобатбардош нафақат саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш имкониятлари, балки хизматлар сифати ва рақобатбардошлигини ошириш имкониятлари юқори деб айтиш мумкин. Бу ерда Навоий, Тошкент ва Қашқадарё вилоятларида, айниқса, Тошкент шаҳрида КУБ корхоналарини инновацион ривожлантириш салоҳиятини юқори деб қараш мумкин. Бу ҳудудларда КУБ инновацион фаолиятни ривожлантиришда имитацион инновациялардан фойдаланиш самарали йўл деб қараш мумкин, айниқса Тошкент шаҳрида, чунки илмий-тадқиқот институтларининг 90% ва ОТМларининг қарийиб 40% Тошкент шаҳрида жойлашган. Ўрта даражада иқтисодий ривожланган ҳудудларда ҳам юқори иқтисодий саноат маълум даражада инновацион салоҳиятга эга бўлган. КЎБларни инновацион ривожлантиришда имитацион инновациялардан фойдаланиш яхши натижа беради. Иқтисодий ривожланиши паст ҳудудларда КЎБни манзилли қўллаб-қувватлаш асосида ишлаб чиқариш салоҳиятига қараб махсус дастурлар асосида жамият учун устувор бўлган соҳаларни ривожлантириш мақсадга мувофиқ.

¹ Ўзбекистон Республикаси давлат статистикаси қўмитаси маълумотлари асосида.

5 - ж а д в а л

Худудни иқтисодий ривожланганлик даражасини ифодаловчи интеграл индекс¹

№	Худудлар	Аҳоли жон бошига ЯИҲМ индекси	Аҳоли жон бошига саноат худудий маҳсулот индекси	Аҳоли жон бошига асосий капиталга инвестициялар худудлар бўйича индекси	Аҳоли жон бошига хорижий инвестициялар худудлар бўйича индекси	Жами
1.	Ўзбекистон Республикаси	1,0	1,00	1,00	1,00	
2.	Қорақалпоғистон Республикаси	0,65	0,69	0,79	0,64	2,77
Вилоятлар						
3.	Андижон	0,70	1,08	0,47	0,36	2,61
4.	Бухоро	0,92	0,77	0,91	1,06	3,66
5.	Жиззах	0,73	0,36	1,02	1,05	3,16
6.	Қашқадарё	0,74	0,64	1,28	1,99	4,65
7.	Навоий	2,43	4,57	3,18	2,71	12,89
8.	Наманган	0,55	0,33	0,77	0,74	2,39
9.	Самарқанд	0,64	0,42	0,45	0,28	1,79
10.	Сурхондарё	0,56	0,17	0,83	1,13	2,69
11.	Сирдарё	0,82	0,87	1,29	1,32	4,3
12.	Тошкент вилояти	1,13	1,87	1,03	0,74	4,77
13.	Фарғона	0,58	0,53	0,44	0,37	1,92
14.	Хоразм	0,68	0,48	0,53	0,49	2,18
15.	Тошкент шаҳри	1,92	2,35	2,89	2,74	9,9

Фойдаланилган адабиётлар

1. Буланова Е.В., Соменкова Н.С., Ягунова Н.А. Формирование стратегии развития малого инновационного предприятия промышленного комплекса. // Журнал «Вопросы инновационной экономики». Том 9. № 2. Апрель-июнь, 2029.
2. Гумерова Г.И., Шаймиева Э.Ш. Анализ управления технологическими инновациями на промышленных Российских предприятиях: источники финансирования, инновационная стратегия. // Актуальные проблемы экономики и права. 2012. № 4 (24). С. 143-150.
3. Инновационное предпринимательство в Китае. // Фундаментальные Исследования, 2018. №10 с.74-78 (электронный ресурс), <https://www.fundamentalresearch.ru/ru/article/view?id=42283>
4. Сюй Хуэйчжун. Анализ преимущества имитационной инновации. //Гуманитарные и социальные науки. 2012. № 7.
5. Титов. Б. Сектор малого и среднего предпринимательства: Россия и Мир. Институт экономики роста им. Столыпина П.А. июль, 2018. Электрон ресурс, <http://stolypin.institute/novosti/sector-malogo-i-srednego-predprinimatelstva - rossiya-i>
6. Ўзбекистон республикасининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати, 2019 йил. Т. 2020 й
7. Портяков В.Я. Превращение Китая в мощнейшую державу мира и прогноз возможных геополитических последствий. //Глобальная экономика и жизнеустройство на пороге новой эпохи. – М.: «Анkil», 2012. 384 С.
8. Harman, A. The international computer industry. Innovation and comparative advantage / A. Harman. – Harvard University Press Cambridge, Massachusetts, 1971. –81 P

¹ 1–4-жадваллар асосида.

Самадов А.Н.,
Тошкент давлат иқтисодиёт университети
«Маркетинг» кафедраси доценти, и.ф.н.

КОРХОНАЛАРДА МАҲСУЛОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИННОВАЦИОН МАРКЕТИНГ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ МАРКЕТИНГОВЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ РАЗВИТИИ ПРОИЗВОДСТВА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ
PECULIARITIES OF THE USE OF INNOVATIVE MARKETING TECHNOLOGIES
IN THE DEVELOPMENT OF PRODUCTION IN ENTERPRISES

Аннотация. Ушбу мақолада корхоналарда маҳсулот ишлаб чиқаришни ривожлантиришда инновацион маркетинг технологияларидан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятлари бўйича таклифлар ва тавсиялар берилган.

Таянч иборалар: инновация, инновацион технология, инновацион маркетинг, инновацион инфраструктура, маркетинг стратегияси, янги товар, сервис, рақобат, рақобатли устунлик, харидор, мижоз, бозор сегменти.

Аннотация. В данной статье представлены предложения и рекомендации по специфике использования инновационных маркетинговых технологий при развитии производства на предприятиях.

Ключевые слова: инновация, инновационная технология, инновационный маркетинг, инновационная инфраструктура, маркетинговая стратегия, новый бренд, услуга, конкуренция, конкурентное преимущество, покупатель, клиент, сегмент рынка.

Abstract. This article presents proposals and recommendations on the specifics of the use of innovative marketing technologies in the development of production at enterprises.

Key words: innovation, innovative technology, innovative marketing, innovative infrastructure, marketing strategy, new brand, service, competition, competitive advantage, buyer, client, market segment.

Корхоналарнинг ишлаб чиқариш салоҳиятини оширишда инновацион маркетинг технологияларидан самарали фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Шу боис, 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида «юқори технологияли қайта ишлаш тармоқларини, энг аввало, маҳаллий хомашё ресурсларини чуқур қайта ишлаш асосида юқори қўшимча қийматли тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни жадал ривожлантиришга қаратилган сифат жиҳатидан янги босқичга ўтказиш орқали саноатни янада модернизация ва диверсификация қилиш»[1] муҳим вазифалардан бири сифатида белгилаб берилган.

Иқтисодиёт глобаллашувининг янгича шароитида иқтисодий ривожланишнинг асосий белгиси ишлаб чиқаришнинг технологик усули ва уларнинг бутун жамият